

ц 92

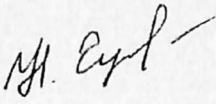
Міністерство освіти і науки України
Національний педагогічний університет імені М. П. Драгоманова

ЧУПРУН НАТАЛІЯ ФЕДОРІВНА

УДК 373.3.016:792.8

**ФОРМУВАННЯ КООРДИНАЦІЙНИХ ЗДІБНОСТЕЙ МОЛОДШИХ
ШКОЛЯРІВ У ПРОЦЕСІ ЗАНЯТЬ ХОРЕОГРАФІЄЮ**

13.00.02 – теорія та методика навчання
(фізична культура, основи здоров'я)



Автореферат
дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата педагогічних наук

Київ - 2014

10190

НБ НПУ ім. М.П. Драгоманова

Дисертацією є рукопис.

Робота виконана в Державному вищому навчальному закладі «Переяслав-Хмельницький державний педагогічний університет імені Григорія Сковороди», Міністерство освіти і науки України.

Науковий керівник – доктор педагогічних наук, професор
Волков Леонід Вікторович,
ДВНЗ «Переяслав-Хмельницький державний педагогічний університет імені Григорія Сковороди», завідувач кафедри теорії та методики фізичного виховання і спорту.

Офіційні опоненти: доктор педагогічних наук, професор
Медведєва Ірина Михайлівна,
Національний педагогічний університет імені М. П. Драгоманова, професор кафедри теорії та методики фізичного виховання;


кандидат педагогічних наук, старший науковий співробітник
Зубалій Микола Дмитрович,
Інститут проблем виховання НАПН України, старший науковий співробітник лабораторії фізичного розвитку.

Захист відбудеться «23» квітня 2014 р. о 14⁰⁰ годині на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 26.053.14 в Національному педагогічному університеті імені М.П. Драгоманова за адресою: 01601, м.Київ-30, вул. Пирогова, 9.

З дисертацією можна ознайомитися у бібліотеці Національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова (01601, м.Київ-30, вул. Пирогова, 9).

Автореферат розісланий «21» березня 2014 року.

Вчений секретар
спеціалізованої вченої ради



С. В. Федоренко

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми. Національна доктрина розвитку освіти свідчить про необхідність використання різноманітних форм рухової активності та інших засобів фізичного вдосконалення з метою збереження здоров'я громадян як найбільшої суспільної цінності. Одним із перспективних напрямів удосконалення системи фізичного виховання в початковій школі є пошук і наукове обґрунтування ефективних засобів і методів формування рухових навичок у дітей, основу яких складають координаційні здібності. Значимість виховання координаційних здібностей обумовлюється збільшенням рухового досвіду, що в свою чергу сприяє успішному навчанню фізичним вправам, підвищенню рівня працездатності та здоров'я дітей (І. Лях, 2006; Б. Ашмарін, 1990).

Дослідження з проблеми розвитку координаційних здібностей у дітей (Р. Бойчук, 2012; Л. Назаренко, 2003; І. Козетов, 2001; Т. Скалій, 2006; Л. Волков, 2010; В. Лях, 2006; О. Писаренкова, 2010) свідчать, що саме у період 7-12 років створюється координаційний базис і є необхідні для цього фізіологічні та психологічні передумови. Діти 7-10 років морфофункціонально готові для виховання практично всіх якостей, реалізованих у руховій активності людини (В. Ареф'єв, 2010; Л. Волков, 2010; О. Дубогай, 2011; М. Зубалій, 2006; І. Козетов, 2001; В. Лях, 2006; О. Швай, 2000 та інші).

Значимість окресленої проблеми формування координаційних здібностей у молодших школярів вимагає пошуку нових шляхів, за допомогою яких можливо швидко навчити дітей керувати своїми рухами.

Дослідженнями (А. Шевчук, 2005; О. Мартиненко, 2005) доведено, що хореографічні навички і вміння за своєю структурою та методикою вивчення ідентичні до рухових, а засвоєння танцювального руху здійснюється швидко і навичка досягає високого рівня сформованості та пластичності. Науковцями доведено позитивний вплив танцювальних вправ на фізичний розвиток (Н. Глушак, 1966; С. Єгорова, Н. Шумакова, 2005; Т. Карпова, 2007; І. Кушнерчук, 2012; Т. Ротерс, 2005 та інші); рівень соматичного здоров'я (В. Клапчук, О. Присяжнюк, 2012); формування постави (Л. Ейдельман, 2009); формування фізичних і особистісних якостей та емоційної сфери (О. Фокіна, 2002); розвиток координаційних здібностей старших дошкільників (А. Некрасов, 2006; І. Філішова, 2011); розвиток спеціальних рухових якостей та відчуття ритму (В. Сосіна, 2009; І. Медведєва, 2010); ефективність народних та спортивних танців як засобів адаптивного фізичного виховання (А. Данків, 2012) та музично-ритмічних занять у вирішенні завдань корекційної спрямованості (Т. Білоус, 2002) і багато інших.

Водночас, не зважаючи на ціннісний педагогічний потенціал хореографії, аналіз стану означеної проблеми в науковій та методичній літературі показав відсутність науково-методичних розробок, які б висвітлювали основні аспекти формування координаційних здібностей молодших школярів у процесі занять хореографією та ґрунтового дослідження в даному напрямку. Викладене

спонукало вибір теми дисертаційного дослідження «Формування координаційних здібностей молодших школярів у процесі занять хореографією».

Зв'язок роботи з науковими програмами. Дисертаційна робота виконана згідно плану ДВНЗ “Переяслав-Хмельницький державний педагогічний університет імені Григорія Сковороди” та бюджетної науково-дослідної теми „Теоретико-методичні основи формування спортивного стилю життя підростаючого покоління України”, держбюджетної теми Міністерства освіти і науки України “Організаційна структура та критерії оцінювання рівня сформованості спортивного стилю життя підростаючого покоління України”, затвердженими Міністерством освіти і науки України, номери державної реєстрації 0104U003129 і 0107U002979 відповідно.

Тему дисертаційного дослідження затверджено на засіданні Вченої ради ДВНЗ «Переяслав – Хмельницький державний педагогічний університет імені Григорія Сковороди» (протокол №6 від 23 березня 2009 року) та узгоджено в Міжвідомчій раді з координації наукових досліджень з педагогічних і психологічних наук в Україні (протокол №2 від 28 лютого 2012 року).

Мета дослідження - науково обґрунтувати, розробити й експериментально перевірити ефективність методики формування основних компонентів координаційних здібностей молодших школярів у процесі занять хореографією з урахуванням їх вікових та статевих особливостей.

Задачі дослідження:

1. Вивчити та проаналізувати стан проблеми щодо змісту педагогічних дій при формуванні координаційних здібностей молодших школярів у процесі занять хореографією.
2. Дослідити вікові особливості розвитку та взаємозв'язки основних компонентів координаційних здібностей у молодших школярів і визначити спрямованість педагогічних дій та їх співвідношення у процесі занять хореографією.
3. Теоретично обґрунтувати, розробити та перевірити ефективність методики формування координаційних здібностей молодших школярів у процесі занять хореографією.

Об'єкт дослідження – процес фізичного виховання молодших школярів під час занять хореографією.

Предмет дослідження – зміст, методи та педагогічні умови формування координаційних здібностей молодших школярів у процесі занять хореографією на заняттях з фізичної культури.

Методи дослідження. В дослідженні використані наступні методи:

— *теоретичні*: аналіз і узагальнення даних науково-методичної літератури та передового педагогічного досвіду з проблеми дослідження, систематизація, порівняння різних поглядів на досліджувану проблему, аналіз змісту навчальних програм, посібників та підручників з метою вивчення теоретико-методичних засад і основних підходів до формування координаційних здібностей молодших школярів у процесі занять хореографією;

—*емпіричні*: педагогічне спостереження за навчально-виховним процесом учнів початкової школи, констатувальний та формувальний експерименти з використанням педагогічного тестування для оцінки рівня прояву координаційних та фізичних здібностей, паралельний педагогічний експеримент для перевірки ефективності застосованої методики формування координаційних здібностей;

—*методи обробки даних*: кількісна та якісна обробка матеріалів дослідження за допомогою методів статистики, кореляційний аналіз.

Наукова новизна одержаних результатів полягає в тому, що *вперше*:

—вивчені вікові особливості розвитку, взаємозв'язки та інформативність основних компонентів координаційних здібностей молодших школярів у процесі занять хореографією;

—розроблено планування раціонального співвідношення педагогічних дій при формуванні координаційних здібностей молодших школярів у процесі занять хореографією з урахуванням вікових і статевих особливостей їх розвитку;

—розроблено методику формування координаційних здібностей молодших школярів у процесі занять хореографією на заняттях із фізичної культури з урахуванням їх вікових та статевих особливостей;

—розроблена диференційована оцінка рівня сформованості основних компонентів координаційних здібностей молодших школярів;

—*додовнено* педагогічні технології планування поєднаного формування координаційних і фізичних здібностей молодших школярів у процесі занять хореографією;

—*подальшого розвитку* отримала розробка засобів і методів формування координаційних здібностей молодших школярів у процесі фізичного виховання.

Практичне значення отриманих результатів полягає у створенні нормативного підґрунтя для корекції навчально-виховного процесу молодших школярів з фізичної культури, у розробці методики формування координаційних здібностей молодших школярів у процесі занять хореографією з урахуванням провідних параметрів в залежності від вікових і статевих особливостей розвитку їх організму. Використання розробленої методики сприяє поліпшенню ефективності процесу формування координаційних здібностей у молодших школярів.

Результати досліджень впроваджені в трьох аспектах: *теоретичному* – викладення нових теоретичних положень та впровадження їх у роботу школи та ВНЗ; *методичному* – розробка змісту, форм та засобів методики формування координаційних здібностей молодших школярів у процесі занять хореографією; *практичному* – впровадження методики формування координаційних здібностей молодших школярів у процесі занять хореографією в навчально-виховний процес з фізичної культури початкової школи.

Висновки та рекомендації, викладені в дисертаційному дослідженні, впроваджено в навчально-виховний процес з фізичної культури у Переяслав-Хмельницькій ЗОШ №7 (довідка №177 від 13.06.2013) та у процес професійної підготовки студентів – майбутніх фахівців з фізичної культури ДВНЗ «Переяслав-Хмельницький державний педагогічний університет імені Григорія Сковороди»

(довідка №672 від 14.06.2013) і Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини (довідка №398/01 від 31.05.2013).

Особистий внесок автора у статтях опублікованих у співавторстві [8, 10, 11], полягає в проведенні експериментального дослідження, в статистичній обробці одержаних матеріалів та їх аналізі.

Апробація результатів дисертації. Матеріали дисертаційного дослідження доповідалися й обговорювалися на VI Міжнародній науково-практичній конференції «Спорт, духовність і гуманізм в сучасному світі» (Донецьк, 2008); IV Міжнародній електронній науковій конференції «Актуальні проблеми фізичного виховання і спорту» (Харків, 2008); III Міжнародній науково-практичній конференції «Актуальні питання вищої професійної освіти» (Донецьк, 2009); III Міжнародній науково-практичній конференції «Актуальні проблеми розвитку спорту для всіх: досвід, досягнення, тенденції» (Тернопіль, 2009); Міжнародній науково-практичній конференції «Фізичне виховання різних груп населення: стан, проблеми та перспективи» (Дніпропетровськ, 2011); Міжнародній науково-практичній конференції «Современные проблемы физкультурного образования и спортивной тренировки» (Якутск, 2012); IV Міжнародній науково-практичній конференції «Сучасні проблеми та перспективи розвитку фізичного виховання, здоров'я і професійної підготовки майбутніх фахівців з фізичного виховання» (Київ, 2013).

Публікації. Основні положення та результати дисертаційного дослідження викладено у 13 публікаціях, серед них 6 статей одноосібні у спеціалізованих наукових фахових виданнях, з яких дві - у виданнях України, що зареєстровані International Centre та відображаються у міжнародних наукометричних базах даних Index Copernicus (Польща) і eLIBRARY.RU (РІНЦ, Росія), одна - у електронному науковому журналі.

Структура та обсяг дисертації. Дисертація складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел та додатків.

Загальний обсяг дисертації - 193 сторінки, з яких 172 сторінки основного тексту. Список використаних джерел складається із 216 найменувань, з них 9 іноземною мовою. Робота містить 26 таблиць, 52 рисунки та 6 додатків.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ ДИСЕРТАЦІЇ

У *вступі* обґрунтовано актуальність досліджуваної проблеми; викладено об'єкт, предмет, мету, завдання та методи дослідження; розкрито наукову новизну одержаних результатів та їх практичну значущість; особистий внесок здобувача; подано інформацію про організацію і впровадження результатів дослідження та їх апробацію, кількість публікацій, структуру та обсяг дисертації.

У *першому розділі* «Теоретико-методичні основи формування координаційних здібностей молодших школярів у процесі занять хореографією» розкрито теоретичні передумови формування координаційних здібностей молодших школярів у процесі занять хореографією; узагальнено дані щодо сучасного трактування та визначення структури координаційних здібностей і

факторів, що обумовлюють їх прояв; проаналізовано сучасні підходи до проблеми формування координаційних здібностей молодших школярів у процесі фізичного виховання; здійснено ретроспективний аналіз впровадження хореографії в систему фізичного виховання молодших школярів та виявлено брак інформації щодо ефективного її використання з метою формування координаційних здібностей у дітей.

Значущість проблеми координаційних здібностей підтверджена зацікавленістю вчених - появою значної кількості досліджень у даному напрямку. Зокрема, вивченню сутності координаційних здібностей, їх структури та класифікації (М. Бернштейн, 1991; С. Бойченко, 2003; В. Лях, 2006; Л. Назаренко, 2003; В. Пехтль, 1971); розвитку окремих їх компонентів (О. Заплатинська, 2012; Т. Містулова, 1996; Р. Петрина, 2000; Л. Назаренко, 2003); у різних видах спорту (С. Бобровник, 1995; Н. Грабик, 2005; М. Годик, 2006; П. Ладик, 2007; О. Микитчик, 2007; А. Карпесв, 2008 та інші); специфічних координаційних здібностей у школярів (Р. Бойчук, 2012; К. Замашкін, 2013; І. Козетов, 2001; В. Лях, 2006; О. Писаренкова, 2010; Т. Скалій, 2006 та інші).

Теоретичний аналіз та узагальнення науково-методичної літератури свідчить, що природною основою координаційних здібностей є властивості аналізаторів, особливості нервово-м'язового апарату, стан нервової системи та спадкові чинники (П. Анохін, 1975; Л. Виготський, 1960; О. Приймаков, 1995; А. Ровний, 2001; Г. Петренко, 2002). Необхідно зазначити, що на прояв координаційних здібностей визначальний вплив має попередній руховий досвід і значущість того чи іншого чинника впливу обумовлюється їх різновидністю.

Аналіз сучасних методик формування координаційних здібностей молодших школярів у процесі фізичного виховання показав їх різноманітність, яка визначається значною кількістю напрямків: від удосконалення механізмів управління руховою діяльністю до педагогічного впливу на рівні регуляції рухів, застосування різноманітних засобів, методичних прийомів, загальних і спеціальних принципів. Однак відсутні ґрунтовні дослідження використання елементів хореографії при формуванні основних компонентів координаційних здібностей у молодших школярів.

Ретроспективний аналіз показав, що хореографії, як потенційному засобу фізичного виховання, приділялася велика увага. Позитивний вплив занять хореографії на розвиток фізичних здібностей, формування постави доведено багатьма дослідженнями (Л. Ейдельман, 2009; Т. Ротерс, 2002; О. Фокіна, 2002), а елементи хореографії надійно увійшли у систему технічної підготовки спортсменів складнокоординаційних видів спорту (С. Борисенко, 2000; І. Медведева, 1997; В. Сосіна, 2009; І. Шипіліна, 2004).

Основним специфічним засобом хореографії є танцювальний рух (Т. Пуртова, 2003; Л. Цветкова, 2007; А. Шевчук, 2008), який є також ефективним засобом естетико-фізичного тренування людського тіла. Використані в педагогічному експерименті засоби хореографії можна умовно розділити на 4 основні групи: побутові рухи (різні види ходьби, бігу, стрибків); елементи народного, бального

танців та елементи сучасної пластики, елементи класичного екерсису; допоміжні та зв'язуючі елементи, елементи ритміки, колективно - порядкові та партерні вправи, танцювальні вправи імпровізаційного характеру і хореографічні ігри.

Аналіз стану проблеми формування координаційних здібностей молодших школярів у сучасній системі фізичного виховання показав, що значення хореографії для її вирішення недооцінюється. Це зумовлено, на наш погляд, перш за все, недостатністю методичного забезпечення, відсутністю навчально-методичних посібників, які б вирішували завдання та розкривали зміст хореографічної роботи вибіркової спрямованості на заняттях з фізичної культури.

У другому розділі «Науково-методичне обґрунтування спрямованості педагогічних дій у формуванні координаційних і фізичних здібностей молодших школярів у процесі занять хореографією» розроблено та обґрунтовано методологію дослідження: описано методи збору та обробки інформації: педагогічні, антропометричні, фізіологічні та статистичні методи; подано результати констатувального педагогічного експерименту.

На основі аналізу науково-методичної літератури та сучасної програми з фізичної культури ми зробили висновок, що контрольні вправи, передбачені шкільною програмою не в повній мірі відображають рівень розвитку координаційних здібностей дітей. З метою комплексної оцінки рівня координаційної підготовленості молодших школярів була розроблена програма дослідження, до змісту якої увійшли вимірювання показників здібностей до рівноваги, ритму, диференціювання м'язових зусиль, управління часовими, силовими і просторовими параметрами та координованості рухів.

Науково-дослідницька робота проводилася протягом п'яти років (2008-2013 рр.) із молодшими школярами на базі ЗОШ №7 м. Переяслав-Хмельницького Київської області. У дослідженні взяли участь 278 учнів початкових класів з них 6-тирічних 44 (22 хлопчики та 22 дівчинки); 7-мирічних -75 (46 хлопчиків та 29 дівчаток); 8-мирічних – 83 (47 хлопчиків та 36 дівчаток); 9-тирічних – 76 (34 хлопчики та 42 дівчинки). Дослідження проводилося у декілька етапів: I етап (2008-2009рр.) – аналіз та узагальнення науково-методичної літератури - визначено мету, об'єкт, предмет, завдання та програму дослідження; II етап (вересень-жовтень 2009 р.) – вивчення вікової динаміки та темпів приросту координаційних і фізичних здібностей молодших школярів; III етап (листопад 2009 - червень 2010рр.) – присвячений організації та проведенню формувального педагогічного експерименту; IV етап (2010-2013) – включав обробку та аналіз отриманих результатів; апробацію методики формування координаційних здібностей молодших школярів у процесі занять хореографією; узагальнення результатів дослідження; присвячений формулюванню висновків, оформленню роботи та підготовці до її захисту.

Аналіз динаміки та темпів розвитку координаційних здібностей молодших школярів на констатувальному етапі дослідження свідчить, що: у віковому періоді від 6 до 7 років високі темпи приросту (при $P < 0,05$) спостерігаємо у здібностях: до точних рухів (46,2%), утримання рівноваги із закритими очима (23,4%), відчуття

часу (21,3%) відчуття ритму (16,9%) та координованість рухів (19,3%) у хлопчиків та до просторових параметрів рухів (13%) відчуття м'язових зусиль (16,7%) і координованості рухів (17,4%) у дівчаток. Від 7 до 8 років відмічаємо як у хлопчиків, так і у дівчаток достовірні темпи приросту у здібностях до точних рухів (43,9% та 47,6% відповідно), утримання рівноваги із відкритими (23,1% та 24,5%) і закритими (18,1% та 11,3%) очима, відчуття м'язових зусиль (44,2% та 21,5%), координованість рухів (20,8% та 13,8%) та у хлопчиків здібності до відчуття часу (28,6%). Від 8 до 9 років достовірні темпи приросту фіксуємо у здібностях: хлопчики – відчуття часу (33,3%), просторової орієнтації (23,1%), відчуття м'язових зусиль (26,9%) та утримання рівноваги із відкритими очима (11,7%); дівчатка - утримання рівноваги із відкритими очима (13,7%).

Аналіз вікової динаміки показників фізичних здібностей молодших школярів має суттєві особливості в осіб різної статі. Так, у період від 6 до 7 років у хлопчиків прогресують (при $P < 0,05$) показники швидкісно-силових здібностей (стрибок угору та довжину з місця). Від 7 до 8 років у хлопчиків прогресують (при $P < 0,05$) швидкісні (біг 30м), а у дівчаток – швидкісно-силові (стрибок угору та довжину з місця) здібності. Показники швидкісно-силових (стрибок угору з місця) та силових (динамометрія макс.) здібностей продовжують прогресувати (при $P < 0,05$) у дівчаток від 8 до 9 років.

Отже, отримані дані констатувального педагогічного експерименту свідчать, що у віковому розвитку як координаційних, так і фізичних здібностей спостерігаються періоди активного та пасивного розвитку, чітко простежуються сенситивні періоди та гетерохронність, що є підставою для визначення спрямованості педагогічних дій і співвідношення засобів хореографії у процесі формування координаційних здібностей молодших школярів.

У третьому розділі «Експериментальне дослідження ефективності формування координаційних здібностей молодших школярів у процесі занять хореографією» виявлено взаємозв'язки та інформативність показників координаційних і фізичних здібностей та визначено технологію вибіркового планування співвідношення педагогічних дій, що дало змогу розробити експериментальну методику формування координаційних здібностей молодших школярів у процесі занять хореографією із урахуванням їх вікових та статевих особливостей; розроблено оцінюючі таблиці, які містять найбільш інформативні показники та дозволяють диференційовано оцінити рівень сформованості координаційних здібностей молодших школярів; виявлено ефективність розробленої методики формування координаційних здібностей молодших школярів у процесі занять хореографією.

За результатами кореляційного аналізу нами встановлено значущі рівні взаємозв'язків у 6-ти та 9-тирічних дітей. Так, у 6 років значущий рівень взаємозв'язків (при $P < 0,01$) зафіксовано у хлопчиків між здібностями до управління часовими, силовими та просторовими параметрами рухів (3x10м) і відчуттям часу (біг на місці протягом 60с) – $r = 0,78$, а у дівчаток – відчуття рівноваги (утримання пози із закритими очима) із координованістю рухів (три перекиди вперед з виходом

у в.п.) - $r = -0,84$, відчуттям ритму (передай телеграму) - $r = 0,75$ та точністю рухів (накидання кілець на штатив) $r = 0,75$. У 9 років значущий рівень взаємозв'язку (при $P < 0,01$) зафіксовано у хлопчиків між показниками просторової орієнтації (ходьба по прямій 7м без зорового орієнтиру) і відчуттям рівноваги (утримання пози із відкритими очима) - $r = 0,69$, а у дівчаток між здібностями до управління часовими, силовими та просторовими параметрами рухів (3x10м) і відчуттям часу (біг на місці протягом 60с) - $r = 0,64$ та точністю рухів (накидання кілець на штатив) $r = -0,65$. На середньому рівні виявлені кореляційні взаємозв'язки між більшістю показниками.

Таким чином, враховуючи кількість високих та середніх взаємозв'язків (при $P < 0,05-0,01$) і суму кореляції, нами визначені найбільш інформативні показники у структурі координаційних здібностей дітей 6-9 років, а саме: човникового бігу 3x10м (с); накидання кілець на штатив із відстані 3,5м (к. в); бігу на місці протягом 60с (с); три перекиди вперед з виходом у в.п. (с); утримання пози із відкритими очима (с); «Передай телеграму».

Аналіз кореляції показників фізичних здібностей дітей 6-9 річного віку показав високу інформативність швидкісних (біг 30м), швидкісно-силових (стрибок у довжину та вгору з місця) здібностей та гнучкості (нахил тулуба вперед з положення сидячи і поперечний шпагат).

Враховуючи основні положення теорії системогенезу (І. Шмальгаузен, І. Аршавський, П. Анохін) та гетерохронності (Л. Виготський, Л. Волков, А. Гужаловський) нами встановлені темпи активності розвитку координаційних і фізичних здібностей у дітей та розроблена технологія планування педагогічних дій при формуванні цих здібностей у процесі занять хореографією. У процесі дослідження встановлено, що активність та темпи щорічного розвитку координаційних здібностей у дітей молодшого шкільного віку варіюються від 0,0% до 47,6%. На основі цих даних розроблено градацію активності розвитку та визначено співвідношення обсягу педагогічних і фізичних навантажень вибіркової спрямованості: високий рівень активності – темпи розвитку більше 20% - обсяг навантаження в межах 30% від загального часу; середній рівень активності - темпи розвитку від 20% до 10% - обсяг навантаження в межах 20% від загального часу; низький рівень активності – темпи розвитку до 10% - обсяг навантаження зменшується від 10% до 0,0% у річному плануванні.

Вивчення закономірностей розвитку і формування координаційних та фізичних здібностей дали можливість визначити оптимальне співвідношення педагогічних дій при формуванні даних здібностей у дітей молодшого шкільного віку в процесі занять хореографією.

Співвідношення педагогічного впливу вибіркової спрямованості при формуванні координаційних здібностей дівчаток від 6 до 7 років у процесі занять хореографією у відсотках представлені на рисунку 1.

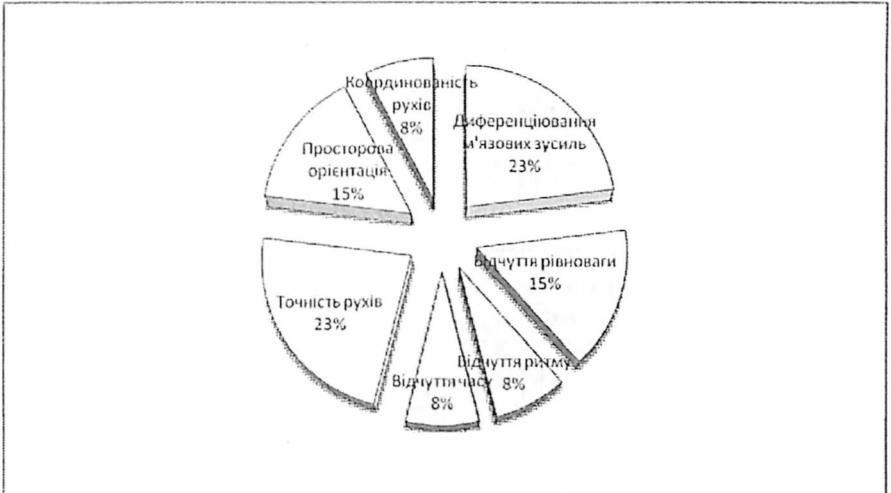


Рис. 1. Стівідношення педагогічного впливу при формуванні основних компонентів координаційних здібностей дівчат від 6 до 7 років, %

На основі узагальнення теоретичних положень, аналізу спеціальної літератури та результатів власних досліджень розроблено експериментальну методiku формування координаційних здібностей молодших школярів у процесі занять хореографією, схематично представлену на рис.2. Визначені основні положення та принципи реалізації експериментальної методики, а саме: врахування принципів розвитку дитячого організму та загальнодидактичних і специфічних принципів фізичного виховання; постійне поповнення рухового досвіду за рахунок танцювальних вправ; використання в зазначеній діяльності танцювальних елементів з різних видів хореографії; створення умов для імпровізації танцювальних рухів у процесі занять фізичною культурою; використання хореографічних ігор.

До змісту експериментальної методики формування координаційних здібностей молодших школярів у процесі занять хореографією увійшли танцювальні вправи з різних видів хореографії, елементи ритміки, хореографічні ігри та танцювальні вправи імпровізаційного характеру, спрямовані на формування відносно самостійних структурних компонентів даних здібностей, по мірі вивчення склалися у танцювальні етюди, композиції чи танці. У процесі формування координаційних здібностей молодших школярів нами були використані загальнодидактичні та специфічні методи фізичного виховання і хореографії. Засоби хореографії, які, в залежності від збільшення обсягу педагогічного впливу на окремі структурні компоненти координаційних здібностей, вводилися у всі основні форми з фізичного виховання у школі, а саме: урок фізичної культури, позаурочні форми, фізкультурно-оздоровчі та інші виховні заходи.

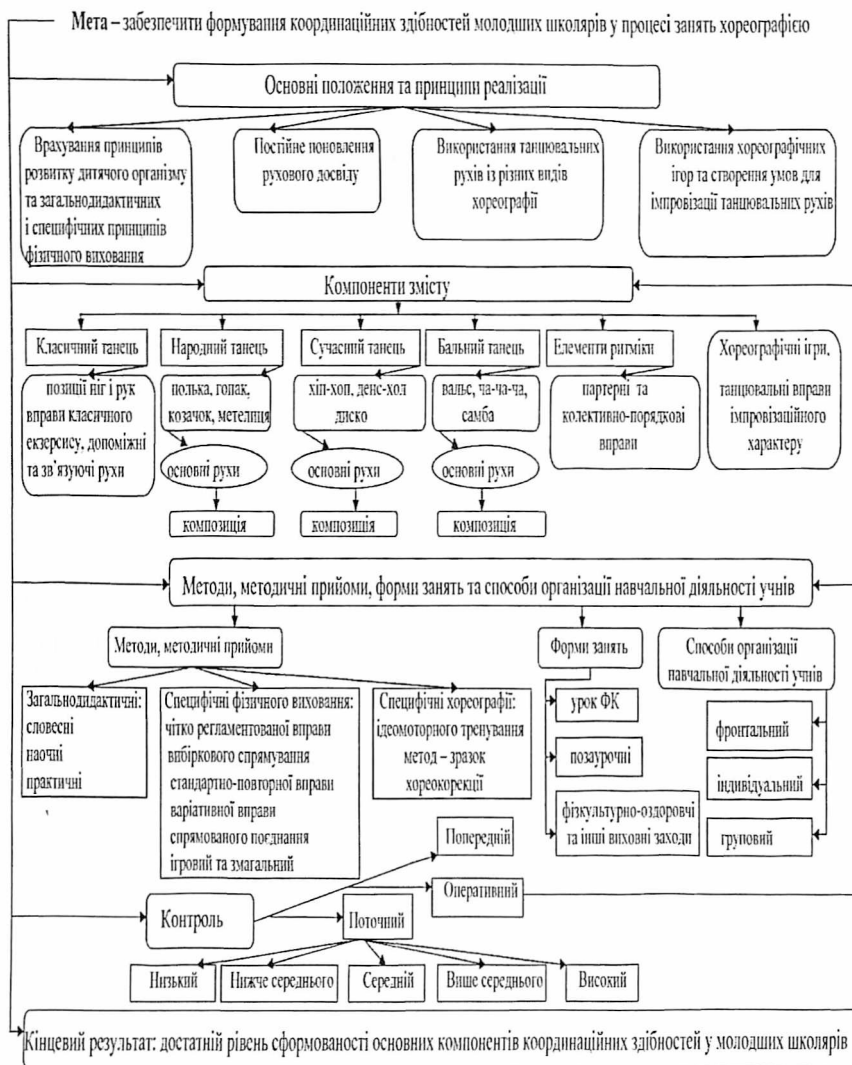


Рис.2. Схема формування координаційних здібностей молодших школярів у процесі занять хореографією

Комплексний підхід до контролю за рівнем сформованості основних компонентів координаційних здібностей у молодших школярів забезпечується створенням багатофункціональної системи педагогічного контролю, яка складається з попереднього, оперативного та поточного контролю. Система попереднього контролю містить заходи діагностики вихідного рівня фізичної та координаційної підготовленості молодших школярів і включає набір спеціальних рухових тестів і методик оцінювання якостей моторики та функцій сенсорних систем організму учнів до початку занять хореографією. Оперативний контроль передбачає перевірку рівня сформованості основних компонентів координаційних здібностей за допомогою безпосереднього виконання учнями танцювальних вправ під час вивчення танцювальних етюдів чи в процесі ігор хореографічної спрямованості. Поточний контроль містить комплекс заходів для визначення рівня індивідуальних досягнень школярів, що передбачає розробку критеріїв диференційованої оцінки сформованості основних компонентів координаційних здібностей, з урахуванням вікових та статевих особливостей молодших школярів.

Для проведення формуального експерименту у кожній віковій групі були створені експериментальні та контрольні групи. До контрольних груп увійшло 134 (68 хлопчиків та 66 дівчаток), а до експериментальних – 144 (81 хлопчик та 63 дівчинки) учні.

Внаслідок упровадження в навчально–виховний процес фізичного виховання учнів початкової школи занять хореографією, відбулися позитивні зміни у рухових показниках у дітей усіх експериментальних та контрольних груп, однак у представників експериментальної групи вони більш вагомі у порівнянні із представниками контрольної групи (табл.1).

Таблиця 1

Вплив експериментальної методики на формування основних компонентів координаційних здібностей у хлопчиків 7-міричного віку

Вид випробування	Групи	X±m до експерименту	X±m після експерименту	% приріст показників	P
Утримання пози із відкритими очима,с	Е	11,4 ±0,4	13 ± 0,3	13	<0,05
	К	11,3 ±0,3	12± 0,3	5,1	>0,05
Човниковий біг 3x10м.,с	Е	9,4 ±0,1	8,8 ± 0,3	6,5	<0,05
	К	9,4 ±0,2	9,1 ±0,3	4	<0,05
Біг на місці протягом 60с,с	Е	1,9 ±0,3	1,5 ± 0,2	11,2	>0,05
	К	1,9 ± 0,2	1,7 ± 0,2	9,2	>0,05
Накидання кілець на штатив із відстані 3,5 м, кількість влучень	Е	0,3 ± 0,1	0,6± 0,6	6,1	<0,05
	К	0,3 ± 0,1	0,4 ± 0,1	1,9	<0,05
Ігрове завдання «Передай телеграму», бал	Е	3,1 ±0,2	3,4±0,1	8,8	<0,05
	К	3,1 ±0,2	3,2 ± 0,3	3,8	<0,05
Три перекиди вперед з виходом у в. п., с	Е	7,5 ± 0,3	6,9 ±0,2	9,7	<0,05
	К	7,5 ±0,2	7,2 ± 0,3	3,5	<0,05

Результати формуального педагогічного експерименту підтвердили припущення щодо суттєвого впливу занять хореографією на формування

координаційних здібностей молодших школярів. Ефективність методики формування координаційних здібностей дітей у процесі занять хореографією обумовлена наступним: врахуванням суттєвих позитивних взаємозв'язків основних компонентів у структурі координаційних здібностей; раціональним співвідношенням вибіркового педагогічного впливу протягом навчального року на формування даних здібностей з урахуванням вікових і статевих особливостей молодших школярів; високою емоційністю занять хореографією.

ВИСНОВКИ

У дослідженні здійснено теоретичне узагальнення та експериментальна перевірка нового підходу до розв'язання проблеми формування основних компонентів координаційних здібностей дітей молодшого шкільного віку в процесі занять хореографією.

1. Теоретичний аналіз та узагальнення даних спеціальної літератури підтверджують значущість проблеми формування координаційних здібностей і ціннісний педагогічний потенціал хореографії у фізичному вихованні молодших школярів та показали відсутність ґрунтового дослідження, яке б висвітлювало основні аспекти формування координаційних здібностей молодших школярів у процесі занять хореографією з урахуванням їх вікових та статевих особливостей.

2. Виявлено найсприятливіші періоди для формування основних компонентів координаційних здібностей у молодших школярів, а саме: *диференціювання м'язових зусиль* – у хлопчиків від 7 до 9 років, у дівчаток від 6 до 8 років ($P < 0,05$); *відчуття рівноваги* – у хлопчиків від 7 до 8, у дівчаток від 6 до 9 років ($P < 0,05$); *відчуття ритму* – у хлопчиків від 6 до 7, у дівчаток від 7 до 9 років ($P < 0,05$); *точність рухів* – у хлопчиків від 6 до 8, у дівчаток від 8 до 9 років ($P < 0,05$); *просторова орієнтація* – у хлопчиків від 8 до 9 років, у дівчаток від 6 до 7 років ($P < 0,05$). Як у хлопчиків так і у дівчаток, сприятливим періодом для розвитку *координованості рухів* є вік від 6 до 8 років ($P < 0,05$), а *відчуття часу* – від 7 до 9 років, але у дівчаток показники не достовірні.

3. Встановлено, що визначені взаємозв'язки, інформативність показників та високий кореляційний рівень ($r > 0,70$) основних компонентів координаційних здібностей змінюється в залежності від віку та статті молодших школярів.

Високий кореляційний взаємозв'язок у 6- ти річному віці зафіксовано між показниками здібності до управління часовими, силовими та просторовими параметрами рухів і відчуттям часу, точності рухів та просторовою орієнтацією ($P < 0,05$). У сім років кількість високих показників кореляції дещо знижується, але зафіксовані достовірні взаємозв'язки ($P < 0,05$) між показниками рівноваги, точності рухів, м'язовою чутливістю та відчуттям ритму. Високих кореляційних зв'язків у дітей 8-ми річного віку не виявлено. При достовірності на рівні $P < 0,05$, зафіксовані середні взаємозв'язки між показниками рівноваги, відчуттям часу, координованістю, точністю рухів. Для дітей 9-ти річного віку характерним є збільшення кількості взаємозв'язків високого кореляційного рівня. Значну

інформативність у цьому віці мають показники точності рухів і рівноваги, координованості рухів, відчуття часу і ритму, просторової орієнтації та здібністю до диференціювання м'язових зусиль.

Встановлено, що найвищу інформативну значимість із фізичних здібностей дівчат і хлопців 6-9 років мають показники швидкісно-силових здібностей та рухливість хребетного стовпа і кульшових суглобів.

4. Доведено, що однією із головних педагогічних умов формування координаційних здібностей молодших школярів у процесі занять хореографією є визначення величини педагогічних дій вибіркової спрямованості та їх раціональне співвідношення, яка базується на теоретичній концепції активності розвитку.

Встановлено високий рівень активності розвитку здібностей до точних рухів, відчуття часу та рівноваги у хлопчиків від 6 до 7 років; від 7 до 8 років – відчуття рівноваги, м'язових зусиль, точність рухів (хлопчики і дівчатка) та координованість рухів і відчуття часу (хлопчики); від 8 до 9 років – відчуття часу, м'язових зусиль та просторової орієнтації у хлопчиків.

5. Розроблено експериментальну методику формування координаційних здібностей молодших школярів у процесі занять хореографією з урахуванням їх вікових та статевих особливостей, до змісту якої увійшли танцювальні вправи з різних видів хореографії, елементи ритміки, хореографічні ігри та танцювальні вправи імпровізаційного характеру, спрямовані на формування відносно самостійних компонентів у структурі даних здібностей, окреслені методичні прийоми, форми занять та способи організації навчальної діяльності учнів та визначені педагогічні умови ефективної реалізації експериментальної методики.

6. У порівняльному педагогічному експерименті доведена ефективність розробленого змісту, методів та педагогічних умов формування основних компонентів координаційних здібностей молодших школярів у процесі занять хореографією.

Для контролю та корекції запропонованого комплексу педагогічних дій спрямованих на формування координаційних здібностей молодших школярів у процесі занять хореографією, розроблені оцінюючі таблиці, що містять найбільш інформативні показники та дозволяють диференційовано оцінити ($\bar{x} \pm 2\sigma$) рівень сформованості окремих компонентів даних здібностей за п'ятьма рівнями: низький, нижче середнього, середній, вище середнього та високий.

Проведене дослідження не з'ясує усіх аспектів досліджуваної проблеми. Подальша її розробка може бути здійснена у наступних напрямках:

- вивченні даної проблеми за участю дітей підліткового та старшого шкільного віку;
- розробці настишності змісту та методичного забезпечення формування координаційних здібностей у дітей шкільного віку в процесі занять хореографією.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

1. Чупрун Н. Ф. Спрямованість педагогічного впливу при формуванні основних компонентів координаційних здібностей дітей молодшого шкільного віку в процесі занять хореографією [електронний ресурс] / Н. Ф. Чупрун // Електронне наукове видання «Науковий вісник Донбасу», 2013.- №1 (21). Режим доступу до журналу : <http://nvd.luguniv.edu.ua/archiv/NN21/index.htm>
2. Чупрун Н. Ф. Вікова динаміка формування фізичних та координаційних здібностей молодших школярів в процесі навчання танцювальним вправам / Н. Ф. Чупрун // Вісник Чернігівського національного педагогічного університету. Серія : Педагогічні науки. Фізичне виховання та спорт. Випуск 98. Том IV. – Чернігів. – 2012. – С. 228-231.
3. Чупрун Н. Ф. Морфофункціональна готовність молодших школярів до формування основних компонентів координаційних здібностей молодших школярів в процесі навчання танцювальним вправам / Н. Ф. Чупрун // Педагогіка, психологія та медико - біологічні проблеми фізичного виховання і спорту. – Харків : ХДАДМ (ХХІІІ), 2009. - №5. – С. 275-278. ISSN 1818-9172
4. Чупрун Н. Ф. Педагогічні аспекти методики формування основних компонентів координаційних здібностей дітей молодшого шкільного віку у процесі занять хореографією / Н. Ф. Чупрун // Гуманітарний вісник ДВНЗ «ПХДПУ імені Григорія Сковороди» : зб. наук. праць. – Переяслав-Хмельницький, 2013. – Вип. 28. – Том I. – С.309-313. ISBN 978-617-7009-13-8
5. Чупрун Н. Ф. Стан розвитку фізичних та координаційних здібностей дітей молодшого шкільного віку / Н. Ф. Чупрун // Молода спортивна наука України : зб. наук. праць з галузі фізичного виховання, спорту і здоров'я людини. Вип.16 : у 4-х т. – Л. : ЛДУФК, 2012. – Т. 2. – С. 212-215.
6. Чупрун Н. Ф. Теоретичні основи розвитку координаційних здібностей молодших школярів в процесі занять хореографією / Н. Ф. Чупрун // Педагогіка, психологія та медико - біологічні проблеми фізичного виховання і спорту : наукова монографія за ред. Єрмакова С. С. – Харків : ХДАДМ (ХХІІ), 2008. - № 11. - С. 63-65. ISSN 1818-9172
7. Чупрун Н. Ф. Формування координаційних здібностей як педагогічна проблема в теорії і практиці фізичного виховання / Н. Ф. Чупрун // Молода спортивна наука України : зб. наук. праць з галузі фізичної культури та спорту. Випуск 14. – Л., 2010. – Т. 2. – С. 277-281.
8. Чупрун Н. Ф. Педагогічні умови ефективного формування координаційних здібностей у дітей молодшого шкільного віку в процесі занять хореографією / І. Г. Петренко, Н. Ф. Чупрун // Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова. Серія 15. «Науково-педагогічні проблеми фізичної культури / Фізична культура і спорт / » : зб. наук. праць / за ред. Г. М. Арзіотова. – К. : НПУ імені М. П. Драгоманова, 2013. – Вип. 5 (30) 13. – С. 564-567.
9. Чупрун Н. Ф. Теоретичні основи використання танцювальних вправ у формуванні основних компонентів координаційних здібностей молодших школярів

/ Н. Ф. Чупрун // Актуальні проблеми фізичної культури і спорту . – Київ, 2012. - № 23 (1). – С.69-71.

10. Чупрун Н. Ф. Проблема координаційних здібностей в науково-методичній літературі та практиці фізичного виховання / І. Г. Петренко, Н. Ф. Чупрун // Актуальні проблеми розвитку спорту для всіх : досвід, досягнення, тенденції : Мат. III Міжн. наук.-практ. конф. – Тернопіль, 2009.- С. 307-310.

11. Чупрун Н. Ф. Ретроспективний аналіз впровадження засобів хореографії в систему фізичного виховання / І. Г. Петренко, Н. Ф. Чупрун // Актуальні проблеми фізичного виховання і спорту : Мат. IV Міжн.ел.наук. конф. / [за ред. О. М. Худолія] . – Харків : ОВС, 2008. – С. 86-88.

12. Чупрун Н. Ф. Формирование координационных способностей у младших школьников в процессе занятий хореографией [электронный ресурс] / Н. Ф. Чупрун // Современные проблемы физкультурного образования и спортивной тренировки : Мат. межд. науч.-практ. конф., посвященной 30-летию высшего физкультурного образования в Республике Саха (Якутия) 30 ноября 2012 г. – Якутск, 2012. - С. 285-287. Режим доступа : <http://libr.s-vfu.ru>

13. Чупрун Н. Ф. Теоретико - методичні основи використання танцювальних вправ при формуванні координаційних здібностей молодших школярів / Н. Ф. Чупрун / Молода наука України. Перспективи та пріоритети розвитку : Мат. IX Всеукр.наук.-практ. заочної конф. - Том II. - Київ : Нова освіта, 2012. – С. 112-114.

АНОТАЦІЇ

Чупрун Н. Ф. Формування координаційних здібностей молодших школярів у процесі занять хореографією - на правах рукопису.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата педагогічних наук за спеціальності 13.00.02 - теорія та методика навчання (фізична культура, основи здоров'я) – Національний педагогічний університет імені М. П. Драгоманова. – Київ, 2014.

Дисертація присвячена актуальній проблемі теорії та методики навчання – формування рухових навичок у дітей у процесі фізичної культури. Виявлено особливості вікового розвитку, взаємозв'язки та інформативність показників основних компонентів координаційних і фізичних здібностей, що є підґрунтям для розробки методики формування цих здібностей у процесі занять хореографією у досліджуваного контингенту учнів з урахуванням їх вікових та статевих особливостей. Визначено активні темпи розвитку координаційних здібностей у дітей молодшого шкільного віку, що дало можливість визначити педагогічні дії вибіркової спрямованості та їх співвідношення. Сформовано комплекс педагогічних умов для ефективного формування координаційних здібностей молодших школярів у процесі занять хореографією.

Ключові слова: координаційні здібності, молодший шкільний вік, хореографія, фізичне виховання, методика.

Чупрун Н. Ф. Формирование координационных способностей младших школьников в процессе занятий хореографией - на правах рукописи.

Диссертация на соискание ученой степени кандидата педагогических наук по специальности 13.00.02 - теория и методика обучения (физическая культура, основы здоровья) – Национальный педагогический университет имени М. П. Драгоманова. - Киев, 2014.

Диссертация посвящена актуальной проблеме теории и методики обучения – формированию двигательных умений у детей в процессе физической культуры. Определены теоретические основы формирования координационных способностей младших школьников и проанализированы современные подходы к проблеме их развития. Выявлено отсутствие информации об эффективности занятий хореографией с целью формирования координационных способностей у младших школьников.

Исследованы особенности возрастного развития показателей основных компонентов координационных и физических способностей. Выявлены высокие темпы прироста показателей (при $P < 0,05$) от 6 до 7 лет к точным движениям у мальчиков, от 7 до 8 лет к точным движениям и ощущению мышечных усилий как у мальчиков, так и у девочек и от 8 до 9 лет к ощущению времени у мальчиков.

Установлены взаимосвязи и информативность показателей координационных и физических способностей, определены активные темпы их развития и разработана технология планирования педагогических действий при формировании этих способностей у младших школьников в процессе занятий хореографией.

Разработана экспериментальная методика формирования координационных способностей младших школьников в процессе занятий хореографией с учетом их возрастных и половых особенностей. Содержание методики составили танцевальные упражнения из разных видов хореографии, элементы ритмики, хореографические игры и танцевальные упражнения импровизационного характера, направленные на формирование отдельных компонентов координационных способностей младших школьников. Танцевальные упражнения, элементы ритмики, хореографические игры и танцевальные упражнения импровизационного характера по мере обучения включались в танцевальные этюды, танцы и, в зависимости от увеличения объема педагогического воздействия на отдельные структурные компоненты координационных способностей, вводились в основные формы физического воспитания в школе: урок физической культуры, внеурочные формы, физкультурно-оздоровительные и другие воспитательные мероприятия. Обоснованы педагогические условия эффективности формирования координационных способностей младших школьников в процессе занятий хореографией.

Для контроля и коррекции предложенных педагогических условий разработаны оценочные таблицы, содержащие наиболее информативные показатели и позволяющие дифференцированно оценить ($\bar{x} \pm 2\sigma$) уровень сформированности координационных способностей младших школьников в

процессе занятий хореографией по пяти уровням: низкий, ниже среднего, средний, выше среднего и высокий.

Доказана эффективность разработанного комплекса педагогических условий (планирование педагогических действий, избирательность, соотношение средств, методов и контроль) формирования основных компонентов координационных способностей младших школьников в процессе занятий хореографией.

Ключевые слова: координационные способности, младший школьный возраст, хореография, физическое воспитание, методика.

Chuprun N. F. Formation of Primary School Pupils' Coordination Abilities while Engaging in Choreography. – Manuscript.

Thesis for the Candidate Degree in Pedagogics, speciality 13.00.02 – Theory and methods of teaching (physical education, basic health). – National Pedagogical Dragomanov University. – Kyiv, 2013.

The thesis is devoted to the actual problem of the theory and methods of teaching – the formation of motor skills of children during physical education. It reveals the peculiarities of the age development, the relationship and informative indicators of the basic components of coordination and physical abilities that are the basis for developing methods of forming such abilities in the training process of choreography in the studied contingent of pupils according to their age and sexual characteristics. The thesis defines the active pace of the development of primary school pupils' coordination skills, which made it possible to determine the pedagogical action of the selective focus and their ratio. The research modeled the complex of pedagogical conditions (planning of educational activities, selectivity, correlation of means and methods, and control) for the effective formation of primary school pupils' coordination abilities while engaging in choreography.

Key words: coordination abilities, primary school pupils, choreography, physical education, technique.

НБ НПУ



100190752